

Vocabulari de Penarroja (Baix Aragó)

Por M. Pallarés *

A

adés, adv.: ara fa poc.
afant, m.: afany, tribulació.
aladre, m.: arada.
albadà, f.: música que toca a la primera hora del matí.
albenc, m.: forat o escltxa de les roques.
alifara, f.: menjada acompanyada de disbauxa i divertiment.
apegar, v.: comanar-se una maldia d'altra persona.
esclar, v.: estellar la llenya o altra cosa sòlida.
aubelló, m.: desaiguador o claveguera.
averia, f.: el gallinam i tota classe de bestiar domèstic.

B

bacó, m.: porc; xorc.
bada, f.: escltxa.
baló, *balons*, m.: pantalons curts, molt usats.
bardissa, f.: esbarzers i mates punxants que es posen damunt les parets, estables, coberts, etcètera.
bàssia, f.: gaveta de fusta que serveix als paletes per a preparar el ciment, guix, etc., i als pagesos per a donar menjar als porcs.

bassiol, m.: tronc de fusta buidat del mig que serveix d'abeurador al bestiar.

batolla, f.: 1. Barra per a fer caure les nous, ametlles, etc. 2. Instrument per a batre els llegums.

batollar, v.: 1. Fer caure les nous, ametlles, etc. 2. Batre els llegums fent caure el gra i aixafant la palla.

bellota, f. gla.

bocinada, f.: cop, bufetada, etc.

borboll, m.: l'ebullició de l'aigua en els saltants i revolts.

borralló, m.: 1. Tros de llana o d'estopa separat del borriroll. 2. Volva grossa de neu.

bos, m.: el morrió dels gossos.

botja, f.: nom genèric per a anomenar les mates petites, com l'espígol, la farigola, etc.

C

cabals, m.: béns, riquesa, benestar.

calcigar, v.: trepitjar amb els peus.

canalobre, m.: estalactita de glaç que es forma pels saltants d'aigua quan glaça molt.

canella, f.: aixeta.

cantal, m.: pedra o roc.

* Publicado en el "Butlletí de Dialectologia Catalana", IX, 1921, págs. 69-72.

canut, m.: canó de posar agulles.
caramanyola, f. carabassa vi-
 nera.
carassa, f.: careta de disfres-
 sar-se.
cardar, v.: pentinar llana.
carronya, f.: persona o cosa do-
 lenta o roïna.
cartró, m.: petita canastra de
 vímets.
catzo, adj.: baix, acotat. Es diu
 d'un sostre i d'una persona
 que camina esquena-plana.
cimal, m.: cada una de les
 branques de l'arbre que neixen
 del tronc.
còdol, m.: pedra cantelluda.
cofi, m.: esportí d'espart que
 serveix per a posar la pasta de
 les olives moltes que s'ha de
 destinar a la premsa.
convoiar, v.: tractar amb molta
 amabilitat una persona.
cormull, m.: la quantitat de gra
 compresa del ras de la mesura
 per amunt.
cremaller, m.: graella per a po-
 sar les teies de fer llum.
curro, ad.: 1. Esguerrat a qui
 falta una mà o un braç. 2. Per-
 sona presumida.

D

desjunyir, v.: teure del jou les
 mules i els bous.
desgana, f.: falta de gana, pèr-
 dua dels sentits per defalli-
 ment.
devesa, f.: lloc destinat a pastura
 del bestiar.
dula, f.: ramada de bèsties d'una
 mateixa espècie, formada pels
 caps de bestiar de cada casa
 que juntament van a pasturar
 a l'ampriu.
dur, m.: espès. atapeït.

E

eix!: interjecció per a significar
 fàstic.
eli! alí!, interjecció: així, així;
 a poca diferència.
emborollar, v.: embullar, embo-
 licar, destorbar.
engordir, v.: engreixar.
engorjar, v.: fer menjar per
 força.
enrunar, v.: cobrir amb terra
 alguna cosa.
enze, m.: animal tomany.
ert, adj.: encarcerat de fred.
escull, m.: bon aspecte. "Fa bon
 escull": està sa i té salut.
escullós, adj.: fi, sa, de bona
 presència i bon color.
espill, m.: mirall.
espitralat, adj.: espitregat; que
 va amb el pit descobert.
eu!: interjecció antiga molt usa-
 da.

F

facilon, adj.: fanfarró, presu-
 mit.
faldetes, f.: faldilles.
falòria, f.: mentida, engany.
falló, adj.: enutjat.
fenàs, m.: fanal, classe d'herba.
feram, m.: mot per a insultar
 una persona.
folia, f.: 1. Tonteria, ximplesa.
 2. Quarteta que es canta men-
 tre es balla.
forro, adj.: anar...: anar sense
 càrrega.

G

gaita, f.: instrument semblant
 al sac de gemecs, però sense
 sac.
gandaia, f.: ret, còfia.
garriga, f.: bosc de carrascots o
 alzines petites.

garrut, adj.: garrell.
gavarnera, f.: roser bord.
gel, m.: aigua glaçada.
gema, f.: rovell de l'ou.
gom, adj.: ple.
gord, adj.: gras.
granera, f.: escombra.
grupa (anar a la): muntar un home i una dona en una cavalcadura.

J

joquer, m.: lloc on dormen les gallines i altres aus.
jou, m.: 1. Instrument de fusta que es posa al coll del parell quan llaura. 2. El vel que es posa als nuvis quan es casen.
jupa, f.: gec.
justador, m.: l'armilla.

LL

llanda, f.: llauna.
llavar, f.: rentar la roba.
llenç, m.: tela de cànem.
llépol, adj.: llaminer.
lleus, m.: pulmons.
llord, adj.: brut, bonyegut, mal treballat.

M

malesa, f.: dolenteria.
malfarjat, adj.: mal endreçat.
manducar, v.: menjar.
mano, m.: germà. S'aplica de petit a gran.
manoll, m.: ram de flors o d'altra cosa que s'aguanta amb la mà.
manyós, adj.: intel·ligent, industriós.
massetja, f.: fona.
milorxa, f.: grua.
moixó, m.: ocell petit.

moragues, f. pl.: olives cuites al caliu.
morca, f.: solatge de l'oli.

P

peüc, m.: mitjó que sols tapa el peu.
picaport, m.: anella de picar a la porta.
pigota, f.: verola.
pimpollada, f.: bosc o extensió de pins joves i ufanosos.
pitança, f.: cada un dels menjars que es donen en l'àpat.
priló, m.: columna o pedestal que sosté alguna creu de terme o alguna imatge.

Q

quera, f.: corc que destrueix la fusta.
quimera, f.: mania.

R

rabosa, f.: guineu.
ras, adj.: llis, desembarassat. "Passar la nit al ras."
recapte, m.: tota classe de menjars i viandes.
renc, m.: rengle.
reuca, f.: filera de rossins o muls lligats l'un a la cua de l'altre.
ribàs, m.: marge.
romer, m.: romaní.

S

saduritja, f.: sajudida.
saurí, m.: persona que falsament diu que veu ço que està ocult, encara que sigui sota terra, mentre no ho cobreixi roba blava.

A R C H I V O

sem, adj.: dessubstanciat, defec-
tuós; fruita que ha perdut el
suc, el color i el gust.
sonrós, adj.: mandrós.
sus!: crit per a esquivar els
gossos.
sutja, f.: l'engrut de la llana.

T

taleca, f.: saca, sac, sarró.
tany, m.: cada una de les estelles
en què es parteix el tronc amb
la dextral.
teca, f.: porqueria.
toll, m.: sot i dipòsit d'aigua
que es forma en els rius.
tort, m.: borni.
totxo, m.: garrot, bastó, boscall.

V

verdanc, m.: rebrot llarg i prim
de l'arbre.
verga, f.: vara o bastó llarg,
prim i flexible que es fa dels
rebrots d'arbres o verdancs.
vespra, f.: vigília d'una festa.
vesprada, f.: el temps que va
del migdia al vespre.

X

xarc, m.: bassal.
xec, m.: noi.
xixa, f.: carn.
xorlo, adj.: mal vestit.